

Talousvaliokunnan mietintö n:o 14 hallituksen esityksestä laiksi kilpailunrajoituksista

Eduskunta on lähettänyt 25 päivänä lokakuuta 1991 talousvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen n:o 162/1991 vp laiksi kilpailunrajoituksista.

Valiokunta on tässä yhteydessä ottanut käsiteltäväkseen eduskunnan 7. kesäkuuta 1992 valiokuntaan lähettämät ed. Juhantalon ym. toivomusaloitteen n:o 1442/1991 vp kilpailulainsäädännön uudistamisesta yritysten välisen kilpailun lisäämiseksi, ed. Laivorannan toivomusaloitteen n:o 1464/1991 vp monopolien ja kartellin purkamisesta sekä eduskunnan 13. maaliskuuta 1992 valiokuntaan lähettämän ed. Aittoniemen ym. toivomusaloitteen n:o 306 todistustaakan siirtämisestä kartellille tai monopolille kilpailuasioissa.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina ministeri Pertti Salolainen, ylijohtaja Matti Vuoria, toimistopäällikkö Kristian Tammi vuori ja ylitarkastaja Ulla Karhu kauppa- ja teollisuusministeriöstä, neuvotteleva virkamies Jukka Liedes opetusministeriöstä, ylijohtaja Matti Purasjoki, johtaja Rauni Hagman ja kilpailuasianneuvos Martti Virtanen kilpailuvirastosta, apulaisjohtaja Marita Wilska kuluttajavirastosta, lakimies Salme Sauvonsaari Suomen Kaupunkiliitosta, varatuomari Risto Airikkala Suomen Kunnallisliitosta edustaen myös Finlands svenska kommunförbundia, osastopäällikkö Pentti Mäkinen Keskuskauppakamarista, toimitusjohtaja Guy Wires Tukkukaupan Keskusliitosta, oikeustieteen kandidaatti Arto Ketunen ja kauppias Hannu Nieminen Kaupan Keskusvaliokunnasta, osastopäällikkö Antti Majjala Teollisuuden Keskusliitosta, varatoimitusjohtaja Jussi Järventaus Suomen Yrittäjien Keskusliitosta, tutkimussihteeri Ismo Luimula Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestöstä, tutkimusohjaaja Pekka Ylä-Anttila Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksesta, kauppatieteiden lisen-

siaatti Anne Brunila Työväen taloudellisesta tutkimuslaitoksesta, varatoimitusjohtaja Risto Ruusama Suomen Kuorma-autoliitosta, lakimies Matti Peltola Koneyrittäjien liitosta, lakiasiainosaston johtaja Outi Antila-Rantanen ja metsäjohtaja Hannu Valtanen Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitosta, lakimies Sirpa-Helena Sormunen Finnpapista, toiminnanjohtaja Päivi Liedes Suomen Kirjailijaliitosta, puheenjohtaja Pekka Lounela Forum Artisista, asiamies Juhani Hopsu Hotelli- ja Ravitsemisalan Yrittäjiliitosta, insinööri Harri Hirsinummi Insinööritoimisto Hirsinummi Oy:stä, toimitusjohtaja Pekka Paasikivi Oras Oy:stä, puheenjohtaja Gunnel Adlercreutz ja pääsihteeri Matti Vatiilo Suomen Arkkitehtiliitosta, puheenjohtaja Kalle Vartola ja apulaisjohtaja Pertti Kinni Suomen Konsultti-toimistojen Liitosta, puheenjohtaja Alisa Ikonen Suomen Puheterapeuttiliitosta ja professori Kirsti Rissanen.

Hallituksen esitys ja toivomusaloitteet

Hallituksen esitys

Kilpailunrajoituksista annetun lain tavoitteena on terveen ja toimivan taloudellisen kilpailun turvaaminen vahingollisilta kilpailunrajoituksilta. Lakia ei sovelleta työmarkkinoihin eikä maataloustulosa koskevilla säännöksissä tarkoitettujen tuotteiden alkutuotantoon.

Laissa säädetään kielletyistä kilpailunrajoituksista. Kiellettyjä kilpailunrajoituksia ovat vertikaaliset ja horisontaaliset kartellit sekä tarjouskartellit. Kilpailuneuvosto voi määrätä kilpailuviraston esityksestä laissa säädetyn seuraamusmaksun kiellettyjen kilpailunrajoitusten käyttäjälle. Laissa säädetään myös määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä.

Kilpailuvirasto selvittää kilpailunrajoituksia ja niiden vaikutuksia. Jos virasto katsoo kilpailunrajoituksella ja määräävän markkina-aseman väärinkäytöllä olevan laissa tarkoitettuja vahingollisia vaikutuksia, sen on ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin niiden poistamiseksi. Kilpailuviraston on tehtävä esitys kilpailuneuvostolle, mikäli vahingollisia vaikutuksia ei ole neuvoteltu tai muulla tavoin kyetty poistamaan. Myös pankkitarkastusvirasto voi tehdä esityksen pääasiassa sen valvomaan toimintaa sekä sosiaali- ja terveysministeriön pääasiassa vakuutus toimintaa koskevan kilpailunrajoituksen käsittelystä kilpailuneuvostossa. Jos kilpailuvirasto, pankkitarkastusvirasto tai sosiaali- ja terveysministeriö ei tee edellä tarkoitettua esitystä, sen voi tehdä elinkeinonharjoittaja, jota kilpailunrajoitus välittömästi koskee, tai elinkeinonharjoittajien taikka kuluttajien etujen valvomiseksi toimiva yhteisö.

Laissa säädetään kilpailuviraston ja kilpailuneuvoston toimivaltuuksista ja menettelytavoista esitystä käsiteltäessä sekä silloin, kun kilpailunrajoituksella on vahingollisia vaikutuksia. Kiellon, velvoitteen tai määräyksen noudattamisen tehosteeksi voidaan asettaa uhkasakko.

Lisäksi laissa on muun muassa säännökset tietojenantovelvollisuudesta kilpailunrajoituksista sekä oikeudesta toimittaa tarkastus lain ja sen annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen valvomiseksi.

Toivomusaloitteet

Toivomusaloitteessa n:o 1442/1991 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin yritysten välisen kilpailun tehostamiseksi uudistamalla Suomen kilpailulainsäädäntöä niin, että Suomen kustannustasoa voidaan alentaa ja hintakilpailukykyämme parantaa.

Toivomusaloitteessa n:o 1464/1991 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus perustaisi pikaisesti työryhmän selvittämään, miten monopolien ja kartellien mahdollisuus estää terve kilpailu voitaisiin poistaa.

Toivomusaloitteessa n:o 306 ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi toimiin kilpailulainsäädäntöemme muuttamiseksi sellaiseksi, että todistustaakka kartellin tai monopolin haittamuudesta sälytettäisiin mainitunkaltaisesta toiminnasta epäillyn yrityksen tai yritysryhmittymän tehtäväksi.

Valiokunnan kannanotot

Hallituksen esitys

Valiokunta korostaa kilpailulainsäädännön merkitystä terveen ja toimivan taloudellisen kilpailun turvaamisessa vahingollisilta kilpailunrajoituksilta. Kilpailun edistämiseksi on purettava laajaa lupahallintoa ja poistettava tarpeetonta tarkastusta ja viranomaisvalvontaa. Kilpailun toteutuminen edellyttää myös rajojen yli tapahtuvaa hyödykkeiden liikkumisen edistämistä purkamalla rajasuoja- ja lisensointijärjestelmää.

6 §: Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, etteivät yksityiset ammatinharjoittajat joutu epäoikeudenmukaiseen asemaan neuvotellessaan vahvemman osapuolen kanssa hyödykkeistä ja niiden hinnoittelusta.

Tämän pykälän 2 kohdassa säädetään, että elinkeinonharjoittajat tai näiden yhteenliittymät eivät saa sopimuksella, päätöksellä tai niihin rinnastettavalla menettelyllä muun muassa jakaa markkinoita.

Valiokunta katsoo, että paikallispankkiryhmät kokonaisuutena on rinnastettava valtakunnallisiin liikepankkeihin. Paikallispankkiryhmän sisällä itsenäisille omilla alueillaan toimiville pankeille voidaan antaa menettelytapa- ja toimintaohjeita. Nämä eivät ole kiellettyjä kilpailunrajoituksia. Kilpailutilinoketta arvioitaessa tärkeimpänä kriteerinä on pidettävä sitä, että samalla alueella toimivien eri pankkien kesken on vapaa kilpailu.

7 §: Hallituksen esityksen 7 §:ssä säädetään seuraamusmaksun määräämisestä elinkeinonharjoittajalle tai näiden yhteenliittymälle, joka rikkoo kiellettyjä kilpailunrajoituksia koskevia säännöksiä. Valiokunta ehdottaa hallituksen esityksen 9 §:ää muutettavaksi siten, että myös määräävän markkina-aseman väärinkäyttö on kielletty. Tämän johdosta valiokunta ehdottaa, että 7 § siirretään 8 §:ksi. Samalla tätä pykälää muutetaan siten, että määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä voidaan määrätä seuraamusmaksu.

Lisäksi pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, jonka mukaan kilpailuneuvosto voi määrätä lopettamaan kiellettyjä kilpailunrajoituksia ja määräävän markkina-aseman väärinkäyttökieltoa koskevien säännösten vastaisen menettelyn. Kilpailuneuvosto voi asettaa 17 §:n mukaan määräyksen tehosteeksi uhkasakon. Tämän uuden säännöksen nojalla kilpailuneuvosto voi paitsi kieltää vahingollisen menettelyn

määrätä elinkeinonharjoittajan toimimaan aktiivisesti, esimerkiksi toimittamaan tavaraa.

Valiokunta toteaa, että elinkeinonharjoittajilla on mahdollisuus neuvotella kilpailuviraston kanssa siitä, mitä ovat kilpailurajoitusten vahingolliset vaikutukset ja määräävän markkina-aseman väärinkäyttö.

8 §: Edellä olevaan viitaten valiokunta ehdottaa, että hallituksen esityksen 8 §, jossa säädetään kilpailunrajoitusten vahingollisista vaikutuksista, siirretään muuttamattomana 9 §:ksi.

9 §: Tässä pykälässä säädetään määräävän markkina-aseman väärinkäytön vahingollisista vaikutuksista. Pykälässä on esimerkkiluettelo väärinkäyttötapausten.

Edellä 7 §:n kohdalla lausuttuun viitaten valiokunta ehdottaa, että hallituksen esityksen 9 § siirretään 7 §:ksi. Koska Euroopan yhteisössä, jonka jäsenyyttä Suomi on hakenut, määräävän markkina-aseman väärinkäyttö on kielletty ja koska Ruotsissa valmistellaan kieltoäänöstä, valiokunta katsoo aiheelliseksi, että jo tässä vaiheessa määräävän markkina-aseman väärinkäyttö kielletään ja että väärinkäytöstä voidaan määrätä seuraamusmaksu Suomessakin.

12 §: Pykälässä oleva viittaussäännös ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan 7—9 §:ään tehtyjä muutoksia.

14 §: Säännökseen ehdotetaan tehtäväksi tekeminen korjaus.

16 §: Pykälän 1 momentin 3 kohta ehdotetaan poistettavaksi 7—9 §:ään ehdotettujen muutosten johdosta. Samalla viittaussäännös ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan edellä tehtyjä muutoksia.

17 §: Pykälää ehdotetaan täydennettäväksi siten, että kilpailuneuvosto voi asettaa myös uuden 8 §:n 4 momentin määräyksen tehosteeksi uhkasakon. Edellä olevan johdosta ja koska 16 §:n 1 momentin 3 kohta ehdotetaan poistettavaksi, ehdotetaan näistä aiheutuvat muutokset tehtäviksi myös tähän pykälään.

18 §: Pykälä ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan 7—9 §:ään tehtyjä muutoksia.

19 §: Valiokunta korostaa, että yrittäjyydelle on turvattava riittävät toimintaedellytykset muuttuvissa kilpailuoloissa. Yrittäjien mahdollisuudet yhteistoiminnan harjoittamiseen tulee turvata kilpailuviraston myöntämällä poikkeusluvilla. Lupia myöntäessään kilpailuvirasto voi tutkia lupien seurauksivaikutukset. Lupa pienyrit-

täjien tarkoituksenmukaiseen yhteistoimintaan tulee myöntää etenkin silloin, kun toisena sopimuspuolena on määräävässä markkina-asemassa oleva elinkeinonharjoittaja.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan voimassa olevaa lakia sovellettaessa pienyrittäjien keskenään sopimia järjestelyjä muun muassa metsäkoneurakoinnissa ei ole katsottu vahingolliseksi toisen sopimuspuolen ollessa vahva. Eriytistä huomiota on kiinnitetty pienyrittäjien toiminnan pääomavaltaisuuteen ja riippuvuuteen keskittyneestä toimeksiantajastaan. Pienyrittäjien yhteistyön tarkoituksena on ollut ylläpitää voimakkaasti keskittyneillä aloilla muutoin puuttuvaa markkinatasapainoa ja ehkäistä määräävässä markkina-asemassa olevaa elinkeinonharjoittajaa väärinkäyttämästä asemaansa. Tällaisessa tilanteessa pienyrittäjien yhteistoimintaa on pidettävä hyväksyttävänä.

21 §: 7—9 §:ään ehdotetuista muutoksista johtuen ehdotetaan muutettavaksi myös tämän pykälän viittaussäännös. Samalla säännöstä ehdotetaan täydennettäväksi siten, että kilpailuneuvoston 8 §:n 4 momentin nojalla antamaan päätökseen saa hakea muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta.

22 §: Viittaussäännös ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan 7—9 §:ään ehdotettuja muutoksia.

30 §: Voimaantulosäännöksen mukaan 6 §:n säännöksiä sovelletaan vasta kuuden kuukauden kuluttua lain voimaantulosta.

Voimaantuloajankohta on määrättävä sellaiseksi, että elinkeinonharjoittajat tai näiden yhteenliittymät ehtivät sopeutua lain vaatimuksiin.

Toivomusaloitteet

Koska toivomusaloitteissa eduskunnan hyväksyttäväksi ehdotetut toivomukset hallitukselle ainakin pääasiassa toteutuvat kilpailunrajoituslain säätämällä ja koska valiokunta ei ole hyväksynyt lakiin toivomusaloitteen n:o 306 mukaista ehdotusta, valiokunta ehdottaa, että toivomusaloitteet hylätään.

Valiokunta kunnioittaen ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki kilpailunrajoituksista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleisiä säännöksiä

1—3 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

2 luku

Kilpailunrajoituksista

4—6 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

7 § (9 §)

Elinkeinonharjoittajan tai näiden yhteenliittymän määrävän markkina-aseman väärinkäyttö on kielletty. Väärinkäyttönä pidetään muun ohella:

(1—5 kohta kuten hallituksen esityksen 9 §:n 1—5 kohta)

8 § (7 §)

Elinkeinonharjoittajalle tai näiden yhteenliittymälle, joka rikkoo 4—7 §:n säännöksiä, määrätään seuraamusmaksu (*kilpailunrikkomismaksu*), jollei menettelyä ole pidettävä vähäisenä tai seuraamusmaksun määräämistä kilpailun turvaamisen kannalta muutoin pidetä perusteettomana.

(2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksen 7 §:n 2 ja 3 mom.)

Kilpailuneuvosto voi määrätä elinkeinonharjoittajan tai näiden yhteenliittymän lopettamaan 4—7 §:n vastaisen menettelyn.

9 § (8 §)

(Kuten hallituksen esityksen 8 §)

3 luku

Tietojenanto kilpailunrajoituksista

10 ja 11 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

4 luku

Kilpailunrajoitusten vahingollisten vaikutusten poistaminen

12 §

Kilpailuvirasto selvittää kilpailunrajoituksia ja niiden vaikutuksia. Jos kilpailuvirasto katsoo kilpailunrajoituksella olevan (*poist.*) 9 §:ssä tarkoitettuja vahingollisia vaikutuksia, sen on ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin niiden poistamiseksi.

(2—4 mom. kuten hallituksen esityksessä)

13 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

14 §

(1 ja 2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Ennen kuin kilpailuvirasto antaa väliaikaisen kiellon tai velvoitteen, sen on varattava elinkeinonharjoittajalle tai *elinkeinonharjoittajien* yhteenliittymälle tilaisuus tulla kuulluksi, jollei asian kiireellisyydestä tai muusta erityisestä syystä muuta johdu.

(4 mom. kuten hallituksen esityksessä)

15 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

16 §

Milloin kilpailunrajoituksella on (*poist.*) 9 §:ssä tarkoitettuja vahingollisia vaikutuksia, kilpailuneuvosto voi:

(1 ja 2 kohta kuten hallituksen esityksessä)

(3 kohta *poist.*)

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

17 §

Kilpailuneuvosto voi asettaa 8 §:n 4 momentissa ja 16 §:n 1 momentissa tarkoitetun määräyksen, kiellon tai velvoitteen (*poist.*) noudattamisen tehosteeksi uhkasakon.

Edellä (*poist.*) 1 momentissa (*poist.*) tarkoitettu määräys, kiello ja velvoite voidaan asettaa myös väliaikaisesti kilpailuneuvoston käsittelyn ajaksi. Tällöin on vastaavasti noudatettava, mitä 1 momentissa säädetään.

(3 ja 4 mom. kuten hallituksen esityksessä)

5 luku

Erinäisiä säännöksiä

18 §

Sopimukseen, sääntömääräykseen, päätökseen tai muuhun oikeustoimeen tai järjestelyyn sisältyvää ehtoa, joka on 4—7 §:n tai kilpailuneuvoston antaman *määräyksen*, kiellon tai velvoitteen (*poist.*) taikka kilpailuviraston antaman väliaikaisen kiellon tai velvoitteen vastainen, ei saa soveltaa tai panna täytäntöön.

19 ja 20 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

21 §

Kilpailuneuvoston 8 §:n 1 momentin nojalla määräämään seuraamusmaksuun, 8 §:n 4 momentin nojalla antamaan *määräykseen* ja 16 §:n 1 momentin nojalla antamaan päätökseen, 17 §:n 1 momentin nojalla annettuun uhkasakon asetta-

Lisäksi valiokunta ehdottaa,

Helsingissä 22 päivänä huhtikuuta 1992

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Louekoski, varapuheenjohtaja Väistö, jäsenet Björkenheim, Dromberg, Jansson, Jurva, Jääskeläinen, Kor-

mista koskevaan päätökseen, 14 §:n 4 momentissa ja 17 §:n 4 momentissa tarkoitettuun uhkasakon maksettavaksi määräämistä koskevaan päätökseen samoin kuin päätökseen, jolla kilpailuneuvostolle tehty esitys jätetään tutkimatta tai hylätään taikka seuraamusmaksu jätetään määräämättä, saa hakea muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta siinä järjestyksessä kuin muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (154/50) säädetään.

(2—4 mom. kuten hallituksen esityksessä)

22 §

Seuraamusmaksua ei saa määrätä 4—7 §:n säännösten rikkomisesta, ellei esitystä kilpailuneuvostolle ole tehty viidessä vuodessa siitä kun kilpailunrajoitusten voimassaolo on lakannut tai kun kilpailuvirasto on saanut tiedon kilpailunrajoituksesta.

23—30 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

että toivomusaloitteet n:ot 1442 ja 1464/1991 vp sekä 306 hylättäisiin.

honen, Laivoranta, J. Leppänen, Linnainmaa, Lipponen, Luhtanen, Paloheimo, Saastamoinen ja Vuoristo sekä varajäsen Tiuri.

Vastalauseita

I

Talousvaliokunta on hyväksymässä hallituksen esityksen laiksi kilpailunrajoituksista lähes esitetyssä muodossaan. Laki on erittäin tarpeellinen ja kauan odotettu, sillä suomalainen kilpailulainsäädäntö ei ole kansainvälisesti ajanmukainen eikä kotimaan tarpeitakaan vastaava.

Suomi on tällä hetkellä monopolien ja kartellien luvattu maa. Vaikka jätetäänkin tarkastele-

alallaan käytännöllisen monopoliaseman omaavia yrityksiä useita. Kaikkein ongelmallisimmaksi keskittyminen on muodostunut elintarvike- ja rakennusaineteollisuudessa, joissa sama konserni saattaa omistaa yritykset tuotantoketjun alusta myyntiin saakka ja omata vielä alallaan tai ainakin tietyllä alueella määräävän aseman. Tämä on todistettavasti vaikeuttanut kilpailua ja nostanut hintoja.

Edellä mainittujen tapausten saaminen sanktioiden piiriin kilpailua rajoittavina kartelleina tai monopoleina ei ole voimassa olevan lainsäädännön kautta ollut juurikaan mahdollista. Esitetty uusi kilpailunrajoituksia koskeva laki auttaa asiassa, mutta jättää todistustaakan monopoleista ja kartelleista tutkivan viranomaisen harteille toisin kuin eurooppalaisessa saati sitten amerikkalaisessa kilpailulainsäädännössä. Tämä tekee esitetystä uudesta laista tehottoman, kartelleja ja monopoleja suosivan ja EY-maiden vastaavasta lainsäädännöstä poikkeavan. Täl-

löin lakia jouduttaisiin kuitenkin piankin muuttamaan niin kotimaisesta tarpeesta kuin myös EY:n vaatimuksesta.

Todistustaakka monopolin tai kartellin haittamuudesta tai sen olemattomuudesta tulisi laissa säilyttää epäilylle. Tämän takia lakiin tulisi lisätä uusi 7 a §, johon asia kirjattaisiin.

Ehdotan,

että valiokunnan mietintöön sisältyvä lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana.

Laki kilpailunrajoituksista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1—7 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

7 a § (uusi)

Kilpailunrajoituksella katsotaan olevan 7 §:ssä tarkoitettuja vahingollisia vaikutuksia, elleivät elinkeinonharjoittaja tai elinkeinonharjoittajien

yhteenliittymä perustellusti osoita, ettei kilpailunrajoitus tai määrävä asema vaikuta taloudelliseen kilpailuun millään 7 §:n 1 — 4 kohdassa mainituilla tavoilla.

8—30 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Helsingissä 22 päivänä huhtikuuta 1992

Marita Jurva

II

Kilpailulainsäädäntöä koskevat hallituksen esitykset (HE:t 162—165/1991 vp) liittyvät kiinteästi Suomen sisäisten markkinoiden vapauttamiseen elinkeinoelämää hallitsevista, kilpailulle haitallisista kartelleista. Suomen jäsenyys Euroopan yhteismarkkinoilla edellyttää, että Suomen kilpailulainsäädäntö suhtautuu vahingollisiin kilpailunrajoituksiin vähintään samalla ankaruudella kuin EY:n kilpailuoikeus. Sen lisäksi Suomen erityisolosuhteet, kotimarkkinoiden erityinen herkkyys erilaisille kilpailua rajoittaville sopimuksille ja toimille suomalaisten elinkeinonharjoittajien välillä asettaa mielestämme omalle lainsäädännöllemme erityisvaatimuksia.

Hallituksen esitys laiksi kilpailunrajoituksista sisältää myönteisenä piirteenä sen, että aikaisemmin kielletyiksi määriteltujen kilpailunrajoitus-

sopimusten lisäksi nyt kielletään myös saman tuotanto- ja jakeluportaan elinkeinonharjoittajien väliset sopimukset, päätökset tai niihin rinnastettavat menettelyt yhdenmukaisten hintojen ja vastikkeiden perimiseksi ja tuotannon rajoittamiseksi sekä jakamiseksi.

Valiokunnan mietinnössä hallituksen esitystä ehdotetaan muutettavaksi sikäli oikeampaan suuntaan, että myös haitallisiksi todetut määrävän markkina-aseman väärinkäytökset kielletään. Näin muun muassa määrävän markkina-aseman saavuttaneelle elinkeinonharjoittajalle, joka pidättäytyy ilman asiallista syytä liikesuhteista tai sisällyttää liikesuhteisiin hyvään kauppatapaan perustumattomia ehtoja, voidaan määrätä kilpailunrikkomismaksu.

Valiokunnan enemmistö ei ole kuitenkaan

ollut valmis tehostamaan lainsäädännöllisiä keinoja kaikkien nyt tiedossa olevien kilpailunrajoitusten poistamiseksi. Sen vuoksi esitämme seuraavassa näiltä osin mielestämme välttämättömät muutokset ja niiden perustelut:

Uusi 4 §:n 2 mom. Lakiin tulisi sisällyttää ehdoton kieltö ohjehinnoittelun käyttämisestä. Ohjehinnoittelulla on lähes poikkeuksetta tuotteen hinnoittelua jäykistävä vaikutus. Lisäksi monissa tapauksissa ohjehinnan käyttäminen on kuluttajan kannalta harhaanjohtavaa. Esitämme mietinnöstä poikkeavasti 4 §:ään sisällytettäväksi uutta 2 momenttia, jossa selkeästi todettaisiin, että elinkeinotoiminnassa ei myöskään saa antaa seuraavalle myyntiporaalle ohjetta kotimaassa tarjottavien hyödykkeiden myynissä tai vuokrauksessa noudatettavista hinnoista, vastikkeista tai niiden määräytymisperusteista.

Uusi 7 a §. Valiokunnan mietinnön suurin puute kilpailunrajoitustoimien eliminoinnisen kannalta on siinä, että mietinnössä ei aseta edelleenkaan näyttövelvollisuutta elinkeinoharjoittajalle, kun epäillään, että tietystä sopimus- ja muusta järjestelystä aiheutuu esityksessä tarkoitettuja kilpailulle vahingollisia vaikutuksia. Edelleenkin viranomaisen olisi — jos esitys hyväksytään mietinnön pohjalta — osoitettava elinkeinoharjoittajan toimineen laissa kielletyllä, kilpailua rajoittavalla tavalla.

Esittämässämme uudessa todistustaakkaa koskevassa säännöksessä tulisi määrätä, että elinkeinoharjoittajalla tai elinkeinoharjoittajien liittymällä on kiistanalaisessa tapauksessa näyttövelvollisuus siitä, ettei niiden toimeenpanemalla kilpailunrajoituksella ole lain tarkoittamia vahingollisia vaikutuksia. Tätä voidaan muun muassa perustella uudemmassa siviilioikeudessa hyväksytyllä ajattelutavalla, että tilanteissa, joissa toisella osapuolella on verrattomasti paremmat mahdollisuudet näytön esittämiseen kuin toisella, todistustaakan pitäisi olla ensin mainitulla puolella.

11 §:n 1 mom. ja 2 mom:n poistaminen. Koska esitämme lakiin lisättäväksi jäljempänä ilmenevällä tavalla mietinnöstä poikkeavan uuden säännöksen kilpailulle haitallisten fuusiosopimusten kieltämisestä, on lakisysteemaattisista syistä tässä tarkoitettua säännöstä elinkeinoharjoittajan ilmoitusvelvollisuudesta yrityshankinta- ja fuusiosopimusten osalta muutettava ehdottomampaan muotoon. Näin ollen elinkeinoharjoittajan tulisi aina oma-aloitteisesti ilmoittaa sellaiset yritysten hankkimista koskevat, hallituksen esityksen 11 §:ssä tarkoitettut sopi-

mukset, joilla voidaan olettaa olevan merkittävää vaikutusta kilpailuolosuhteisiin. Tämän vuoksi 11 §:n 2 momentti käy esitetyssä muodossaan tarpeettomaksi ja se tulisi oman esityksemme kokonaisuudessa poistaa.

Uusi 16 a §. Kilpailunrajoituslakiin tulee sisällyttää yrityshankinta- ja fuusiovalvontavaltuudet, joiden nojalla kansantaloudellisesti haitalliset yrityshankinnat ja fuusiot voidaan kieltää. Muun muassa ulkomaalaisomistuksen vapauttaminen kiirehtii näiden valtuuksien säätämistä.

Mietinnön esityksestä poikkeavasti uudessa säännöksessä annettaisiin kilpailuvirastolle valtuus kieltää sellaiset liikkeen hankkimista, osake-enemmistön ostamista tai muuta toisen elinkeinoharjoittajan toimintaa koskevan määräämisvallan hankkimista koskevat sopimukset, joiden on katsottava vähentävän kilpailua ja tehokkuutta elinkeinoelämän piirissä tai aiheuttavan esityksen 7 §:ssä tarkoitettuja vahingollisia vaikutuksia.

17 §. Muutokset johtuvat uuden 16 a §:n sisällyttämisestä esityksemme.

19 §. Mietinnön 19 §:ään sisältyy elinkeinoharjoittajalle tai niiden yhteenliittymälle tarjottu mahdollisuus hakea kilpailuvirastolta poikkeuslupaa, jotta lain 4 — 6 §:n säännöksiä ei sovelletaisi kilpailunrajoitukseen, jos se osaltaan tehostaa tuotantoa tai hyödykkeiden jakelua taikka edistää teknistä tai taloudellista kehitystä ja jos hyöty pääosaltaan tulee asiakkaille tai kuluttajille. Jos tällainen poikkeuslupa on myönnetty ja sittemmin luvan ehtoja rikotaan tai jos olosuhteet ovat luvan myöntämisen jälkeen olennaisesti muuttuneet, kilpailuneuvosto voi kilpailuviraston esityksestä peruuttaa luvan. Hallituksen esityksen mukaan tästä tarvitsisi kuulla vain poikkeusluvan haltijaa.

Uusi 19 §:n 3 mom. Esitämme säännöstä muutettavaksi niin, että poikkeusluvan voimassa ollessa asia tulisi voida saada kilpailuneuvoston tutkittavaksi elinkeinoharjoittajan, kuluttajien etuja valvovan yhteisön tai viranomaisen niin vaatiessa. Tällä säännöksellä estettäisiin poikkeuslupakäytönnön vääristyminen ja taattaisiin myös kuluttajien asiavaltuus poikkeuslupa-asiassa.

19 §:n 3 mom 4 mom:ksi. Esitämme hallituksen esityksen 3 momentin siirtämistä 4 momentiksi ja sen muuttamista niin, että poikkeusluvan ehtojen rikkomistilanteessa tai jos olosuhteet luvan myöntämisen jälkeen ovat muuttuneet, saisivat kilpailuviraston lisäksi asian esittämiskohteen kilpailuneuvostolle myös esityksen

13 §:ssä tarkoitettu elinkeinonharjoittajan tai kuluttajien etujen valvomiseksi tarkoitettu yhteisö.

Edellä esitetyn perusteella ehdotamme,

että lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki kilpailunrajoituksista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleisiä säännöksiä

1—3 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

2 luku

Kilpailunrajoituksista

4 §

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Elinkeinotoiminnassa ei myöskään saa antaa seuraavalle myyntiportaalle ohjetta kotimaassa tarjottavien hyödykkeiden myynnissä tai vuokrauksessa noudatettavista hinnoista, vastikkeista tai niiden määräytymisperusteista.

5—7 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

7 a § (uusi)

Kilpailunrajoituksella katsotaan olevan 9 §:ssä tarkoitettuja vahingollisia vaikutuksia, elleivät elinkeinonharjoittaja tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymä perustellusti osoita, ettei kilpailunrajoitus vaikuta taloudelliseen kilpailuun millään 9 §:n 1—4 kohdissa mainituilla tavoilla.

8 ja 9 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

3 luku

Tietojenanto kilpailunrajoituksista

10 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

11 §

Elinkeinonharjoittajan on ilmoitettava sellaiset liikkeen hankkimista, osake-enemmistön ostamista tai muuta toisen elinkeinonharjoittajan toimintaa koskevan määräämisvallan hankkimista koskevat sopimukset, joilla voidaan olettaa olevan merkittävää vaikutusta kilpailuolosuhteisiin.

(2 mom. poist.)

Kilpailuvirasto voi velvoittaa 1 (poist.) momentissa tarkoitettua elinkeinonharjoittajan toimittamaan tarvittavia lisäselvityksiä ilmoituksen kohteena olevasta toimenpiteestä.

4 luku

Kilpailunrajoitusten vahingollisten vaikutusten poistaminen

12—16 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

16 a § (uusi)

Kilpailuneuvosto voi kieltää sellaiset liikkeen hankkimista, osake-enemmistön ostamista tai muuta toisen elinkeinonharjoittajan toimintaa koskevan määräämisvallan hankkimista koskevat sopimukset, joiden on katsottava vähentävän kilpailua ja tehokkuutta elinkeinoelämän piirissä tai aiheuttavan kilpailuolosuhteisiin tämän lain 9 §:ssä tarkoitettuja vahingollisia vaikutuksia.

Mitä tämän lain 12—15 §:ssä ja 16 §:n 2 momentissa on säädetty, on soveltuvin osin noudatettava myös 1 momentissa tarkoitettuihin sopimuksiin.

17 §

Kilpailuneuvosto voi asettaa 8 §:n 4 momentissa, 16 §:n 1 momentissa ja 16 a §:n 1 momentissa tarkoitettua määräyksen, kiellon tai velvoitteen noudattamisen tehosteeksi uhkasakon.

Edellä 1 momentissa sekä 16 a §:n 1 momentissa tarkoitettu määräys, kielto ja velvoite voidaan asettaa myös väliaikaisesti kilpailuneuvoston käsittelyn ajaksi. Tällöin on vastaavasti noudatettava, mitä 1 momentissa säädetään.

(3 ja 4 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

5 luku

Erinäisiä säännöksiä

18 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

19 §

(1 ja 2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Jos kilpailuvirasto on myöntänyt edellä tässä pykälässä tarkoitetun poikkeuslupan, asia on 13 §:ssä tarkoitetun elinkeinonharjoittajan, yhteisön tai viranomaisen niin vaatiessa saatettava kilpailuneuvoston ratkaistavaksi. (uusi 3 mom.)

Jos poikkeuslupan ehtoja rikotaan tai jos olosuhteet ovat luvan myöntämisen jälkeen olennaisesti muuttuneet, kilpailuneuvosto voi kilpailuviraston tai muun 13 §:ssä tarkoitetun viranomaisen taikka mainitussa pykälässä tarkoitetun elinkeinonharjoittajan tahii yhteisön esityksestä peruuttaa luvan. Kilpailuneuvoston on ennen luvan peruuttamista kuultava poikkeuslupan haltijaa.

20—30 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Helsingissä 22 päivänä huhtikuuta 1992

Martti Korhonen

Raimo Vuoristo

Paavo Lipponen

Leena Luhtanen

Matti Louekoski

III

2 §: Kilpailuvirasto on useita kertoja puuttanut Suomen Arkkitehtiliitto SAFA:n, Suomen Näyttelijäliiton, Suomen Valokuvajärjestöjen Keskusliiton ja Teollisuustaiteen Liitto Ornamon jäsenjärjestöjen toimintaan nykyisin voimassa olevan lain perusteella.

Taiteilijoiden työ on silloin tulkittu "taloudelliseksi kilpailuksi" ja heidät itsensä "elinkeinonharjoittajiksi". Taiteellisten suoritusten ohjepalkkioita ei ole pidetty voimassa olevan lain mukaisina. Nytkään käsitellyssä lakiehdotuksessa ei — taidejärjestöjen toivomuksesta huolimatta — eroteta taiteilijoiden työtä muusta elinkeinon harjoittamisesta. Tämä viittaa siihen, ettei taiteilijoiden työn keskeistä olemusta ole ymmärretty.

Taiteilijat kilpailevat laadulla. Hintakilpailun yhdistäminen laatukilpailuun, olennaisesti taloudellisesta kilpailusta poikkeavaan ulottuvuuteen ei ole pelkästään epäoikeudenmukaista, vaan saattaa johtaa koko taiteellisen työn ja sen tulosten näivettymiseen.

Yksityiset ammatinharjoittajat ovat palkan-

saajiin verrattavassa asemassa, poiketen jälkimmäisistä kuitenkin siten, että he vastaavat itse omasta työllisyydestään. On epäoikeudenmukaista estää heitä suosittelemasta ohjetaksoja samassa työssä toimiville henkilöille, työmarkkinoilla noudatettavan menettelyn mukaisesti.

6 §: Poikkeuksena on lakiehdotuksessa sallittu markkinoiden jakaminen esimerkiksi silloin, kun tämä toimenpide edistää teknistä tai taloudellista kehitystä. Näitä tärkeämpiä olisivat kuitenkin poikkeukset, jotka edistävät ympäristön laatua. Raaka hintakilpailu esimerkiksi yhdyskuntasuunnittelussa johtaa heikkoon lopputulokseen. Suunnittelukustannuksissa kilpailun kautta saavutettava vähäinen säästö kostaatuu moninkertaisena ja kielteisenä itse rakennettun ympäristön huonona toiminnallisena ja esteettisenä laatuna.

Edellä olevan perusteella ehdotan kunnioittaen,

että lakiehdotuksen 2 ja 6 § hyväksyttäisiin näin kuuluvina:

2 §

Tätä lakia ei sovelleta sopimukseen tai järjestykseen, jotka koskevat työmarkkinoita, *yksityisten ammatinharjoittajien työsuorituksia koskevia ohjetaksoja* tai maataloustuloa koskevissa säännöksissä tarkoitettujen tuotteiden alkutuotantoa.

Tätä lakia ei myöskään sovelleta taiteelliseen tai siihen verrattavaan toimintaan, jossa kilpailaan ensisijaisesti laadulla.

(3 mom. kuten hallituksen esityksen 2 mom.)

6 §

Samalla tuotanto- ja jakeluportaalla toimivat elinkeinonharjoittajat tai näiden yhteenliittymät eivät saa sopimuksella, päätöksellä tai niihin rinnastettavalla menettelyllä:

1) määrätä tai suosittaa elinkeinotoiminnassa perittäviä tai maksettavia hintoja tai vastikkeita, *elleivät ne ole välttämättömiä järjestelyille, jotka parantavat ympäristön laatua; tai*

(2 kohta kuten hallituksen esityksessä)

Helsingissä 22 päivänä huhtikuuta 1992

Eero Paloheimo